

Яблонська Т.М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Охнич У.А.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПСИХОЛОГІЧНІ ПРЕДИКТОРИ РЕВНОЩІВ У ПАРТНЕРСЬКИХ СТОСУНКАХ

Актуальність дослідження ревнощів у партнерських стосунках зумовлюється високою значущістю цих стосунків і сучасними негативними тенденціями розвитку сім'ї, що виникли внаслідок війни. Дослідження ґрунтується на компонентній моделі ревнощів, яка відображає погляд на ревнощі як комплекс когнітивних, емоційних та поведінкових проявів. Мета дослідження полягала в розкритті психологічних предикторів ревнощів у партнерських стосунках. Методи дослідження: Багатовимірна шкала ревнощів (Pfeiffer & Wong, 1989); Шкала співзалежності (Б. Уайнхолд та Дж. Уайнхолд, в адаптації О. Кочаряна, Є. Фролової та Н. Смахтіної, 2006); Індекс задоволеності пар (Couples Satisfaction Index, CSI); Короткий п'ятифакторний опитувальник особистості TIPI (Gosling, Rentfrow, & Swann, в адаптації М.Кліманської, І. Галецької, 2019); опитувальник акцентуацій характеру Леонгарда-Шмішека; методика «Досвід близьких відносин» К. Бренена та Р.К. Фралея, авторська анкета. Для обробки даних застосовано метод описової статистики, частотний та кореляційний аналіз; критерії χ^2 , Mann-Whitney Test, Kruskal-Wallis Test. Емпірично виявлено, що в чоловіків більше виражені когнітивні та поведінкові прояви ревнощів, тоді як у жінок більш виражені емоційні переживання. Виявлено гендерні відмінності щодо певних індивідуально-психологічних рис, які виступають предикторами ревнощів (дружелюбність, нейротизм, тривожність, демонстративність, збудливість, емотивність, циклотимність, екзальтованість). Підтверджено зв'язок певних рис особистості та акцентуацій характеру з проявами ревнощів, зокрема, когнітивного компоненту з дружелюбністю та відкритістю (обернений зв'язок); емоційного компоненту – з добросовісністю, педантичністю та екзальтованістю як акцентуаціями характеру; поведінкових проявів ревнощів – з дружелюбністю, відкритістю, гіпертимністю, емотивністю (обернені зв'язки) та прямий зв'язок з тривожністю. Показано динаміку прояву різних аспектів ревнощів залежно від стажу спільного життя партнерів.

Ключові слова: подружні стосунки, партнерські стосунки, ревнощі, психологічні предиктори, компоненти ревнощів.

Постановка проблеми. Актуальність вивчення подружніх (партнерських) стосунків зумовлюється їх високою значущістю, оскільки вони є одним із ключових чинників психологічного благополуччя особистості. В сучасних умовах ці стосунки набувають нових форм і тенденцій розвитку [12; 21]. Як показують опитування, сім'я і щасливі подружні стосунки були і залишаються однією з провідних цінностей українців [21]. Водночас кількість осіб, незадоволених своїми подружніми стосунками, щороку зростає, що приводить до збільшення кількості розлучень. Україна входить до рейтингу 20 країн із найбільшим показником розлучень. При цьому більше половини розлучень фіксуються в молодих подружжях, а найпоширенішою їх причиною є зниження прихильності партнерів, що проявля-

ється у нестачі довіри, підтримки, чесності, відкритості та прийняття.

Початок повномасштабної військової агресії в Україні став серйозним випробуванням для пар/сімей в Україні, адже сотні тисяч сімей наших співгромадян виявилися розділеними з різних причин – втрат, участі у військових діях, масштабну внутрішню міграцію і виїзд закордон. Статистичні дані свідчать про неоднозначну динаміку шлюбів і розлучень в цей період: зростання числа шлюбів у 2022 р. з подальшим посиленням тенденції до розлучень. Таким чином, війна та її наслідки істотно вплинули на подружні/партнерські стосунки [11].

Одним із чинників, який негативно впливає на стосунки в парі і часто стає причиною розлучень, є ревнощі як когнітивно-афективний комплекс,

що знаходить прояв у певних поведінкових реакціях і впливає на якість стосунків. Психологічна складність феномена ревнощів визначає різноманітність теоретичних і емпіричних підходів до їх дослідження. Окремі аспекти ревнощів описано у працях А. Адлера, З. Фрейда, Е. Фромма, К. Хорні; сучасні дослідники також звертаються до вивчення цього феномену [4; 6; 7; 8; 9]. При цьому проблема ревнощів залишається недостатньо вивченою в психології, особливо в умовах тієї динаміки, яка спостерігається в українських сім'ях під час війни. Отже, дослідження психологічних предикторів ревнощів має потенціал розкрити важливі аспекти сучасних сімейних відносин і представляє інтерес як для наукової спільноти, так і для практики психологічної допомоги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження феномену ревнощів розкривають їх соціальні та психологічні витоки, гендерні відмінності прояву, зв'язок з пато психологічними ознаками та ін. Походження ревнощів пов'язується з історично сформованим панівним становищем чоловіка в сім'ї, різними формами залежності дружини від чоловіка, суворим переслідуванням подружньої невірності жінки. Посиленню залежності жінки, її соціальній і моральній безправності сприяли також релігійні погляди і патріархальна культура, які закріплювали відмінність моральних норм щодо чоловіка й жінки. Дослідження відмінностей у проявах ревнощів чоловіків та жінок показали, що агресивні прояви частіше спостерігаються в чоловіків [10].

Більшість дослідників вважає, що подружні/партнерські ревнощі слід розглядати не як самостійний феномен, а як компонент почуття кохання. Ревнощі можуть супроводжувати різні переживання у стосунках: вони можуть бути пов'язаними з невпевненістю в коханні, брехнею, втратою довіри, страхом втрати стосунків. Реакції ревнощів класифікуються за різними критеріями:

- критерієм норми – нормальні й патологічні. Нормальні реакції ревнощів виникають в адекватній ситуації, вони зазвичай зрозумілі іншим і контролюються суб'єктом; патологічні – мають протилежні характеристики;

- змісту – афективні, когнітивні, поведінкові. Когнітивні реакції проявляються у прагненні аналізувати факт зради, шукати її причину, вибудовувати прогноз ситуації, відстежувати передісторію. Афективні виявляються в емоційних переживаннях відчаю, гніву, страху, ненависті й презирства до себе й партнера, любові та надії. Залежно від типу особистості ці реакції протікають на фоні

меланхолічної депресії чи гнівної агресії. Поведінкові реакції виступають у вигляді боротьби за стосунки чи відмови від них;

- типу переживання – активні та пасивні;
- інтенсивністю – помірні й глибокі [2].

Складність феномену ревнощів зумовлює відмінні його трактування у різних напрямках психологічної науки. Так, З. Фрейд розглядав ревнощі як афективний стан, а їх відсутність пояснював механізмом витіснення, що лише збільшує значення ревнощів у несвідомому житті особистості. Вчений виокремив три ступені надмірних ревнощів: 1) конкуруючі, що складаються в основному з печалі, болю через передбачувану втрату об'єкта любові та нарцистичної образи; 2) ревнощі спровоковані породжуються власними спонуканнями до невірності, які піддалися витісненню; 3) ревнощі параноїдні також породжуються прагненням до невірності, але вони спрямовані на осіб своєї ж статі, виконуючи функцію захисту від гомосексуальних імпульсів [2; 10]. А. Адлер визначав ревнощі як рису характеру, що може зберігатися все життя і виникає з почуття знедоленості або постійної приниженості; при цьому значна роль у розвитку ревнощів належить особливостям соціального середовища, в якому виховувалася дитина.

Представники феноменологічного напряму розглядали ревнощі з точки зору особистого досвіду та його значення для стосунків індивіда. Так, Р. Мей пов'язує їх з почуттям власності, що спричинене почуттям безсилля індивіда, переживанням ним загрози, яку несе втрата іншого. Вчений вважає, що ревнощі характерні для відносин, в яких індивід шукає швидше володіння, ніж кохання, а також коли він не здатний вибудувати достатню самооцінку, почуття власної сили [2; 10]. А. Маслоу стверджував про обернений зв'язок між ступенем ревнощів і коханням: чим більш ревнива особа, тим менша ймовірність любові [2; 10].

Сучасні дослідники часто визначають ревнощі як емоцію або почуття, що виникає у разі загрози втрати значущих відносин з іншою людиною або при недостатності уваги, любові, поваги чи симпатії з боку коханої людини. Істотним фактором ревнощів є індивідуально-психологічні особливості партнерів. Описи ревнивої людини, які зустрічаються в психологічній літературі, свідчать про різні ракурси розуміння ревнощів: як емоцій, як почуття і як властивості особистості. Серед значущих властивостей і станів особистості, пов'язаних з ревнощами, виокремлюються: неадекватність і нестійкість самооцінки, неста-

більність емоційного фону, зниження рефлексії, невпевненість, загроза втрати уваги іншої людини, емоційну залежність від близької людини, надмірне почуття власності та ін. [10].

Психодіагностика ревнощів та їх індивідуально-психологічних предикторів залишається дискусійним питанням серед сучасних науковців. На сьогодні розроблено кілька психодіагностичних інструментів для вивчення проявів ревнощів. Так, Pfeiffer і Wong [19] розробили Multidimensional Jealousy Scale (MJS), що включає три фактори: когнітивний, емоційний та поведінковий аспекти ревнощів. Когнітивні аспекти стосуються вираженості підозр і занепокоєння особи щодо інтересу партнера /партнерки до суперника та інтересу, отриманого від суперника/суперниці. Емоційні ревнощі визначаються як ступінь емоційних розладів в ситуаціях, що їх викликають, тоді як поведінкові прояви стосуються частоти відповідної поведінки, наприклад, допитування партнера або стеження за ним.

Припускається, що ці три виміри ревнощів взаємодіють і виникають одночасно, а не розвиваються послідовно від процесу пізнання до емоцій і поведінки, як раніше припускав White [20]; при цьому кожен з них можна описати в континуумі від нормальних до патологічних проявів. Зокрема, звичайні прояви можуть охоплювати певний ступінь пов'язаних із ревнощами усвідомлень, емоцій і поведінки, тоді як патологічні ревнощі включають високий ступінь підозрілості та емоційних розладів, також виражену поведінку, спрямовану на стеження за партнером. Низькі бали вказують на нормальний рівень ревнощів, а вищі – на більш патологічний рівень ревнощів [18]. Pfeiffer & Wong [19] припустили, що емоційні ревнощі можуть бути досить поширеним досвідом, тоді як ревнощі на когнітивному і поведінковому рівні можуть свідчити про більш виражений (патологічний) рівень ревнощів, і саме MJS може дати дослідникам відправну точку для дослідження патологічних рівнів ревнощів.

Також для вимірювання вираженості ревнощів, особливо в контексті гендерних відмінностей, застосовуються вимушений вибір і завдання, основані на гіпотетичних сценаріях [14], які, описуючи поведінку партнера, віддзеркалюють сексуальну або емоційну невірність.

Постановка завдання. Мета дослідження полягала в розкритті психологічних предикторів ревнощів у партнерських стосунках.

Методи дослідження. У дослідженні використовувалися: Багатовимірні шкали ревнощів

(MJS, Pfeiffer & Wong, 1989); Шкала співзалежності (Б. Уайнхолд та Дж. Уайнхолд, в адаптації О. Кочаряна, Є. Фролової та Н. Смахтіної, 2006); Індекс задоволеності пар (Couples Satisfaction Index, CSI); Короткий п'ятифакторний опитувальник особистості TIPI (TIPI-UKR) (Gosling, Rentfrow, & Swann, в адаптації М.Кліманської, І. Галецької, 2019 [3]); опитувальник акцентуацій характеру Леонгарда-Шмішека; методика «Досвід близьких відносин» (ECR-R) К. Бренена та Р.К. Фралея, а також авторська анкета. Для обробки даних застосовувалися метод описової статистики, частотний та кореляційний аналіз; критерій χ^2 , Mann-Whitney Test, Kruskal-Wallis Test. Статистична обробка даних здійснювалася за допомогою пакету статистичних програм Jamovi (ver. 4.2), ANOVA.

Характеристика вибірки. Вибірку склали 129 осіб віком від 19 до 43 років (середній вік 26,6 років); 79,8% вибірки склали жінки, 21,2% – чоловіки. Збір даних здійснювався через Google-форму, яка включала інформовану згоду, анкету і опитувальники, та розповсюджувалася через соціальні мережі.

Виклад основного матеріалу. Дослідження ревнощів у подружніх / партнерських стосунках спиралося на визначення цих стосунків як особливого діадичного виду відносин, що формуються зазвичай у батьківській сім'ї, супроводжуються проявом симпатії та любові до партнера, характеризуються добровільністю та виявляються у близькій безкорисливій взаємодії, взаємній підтримці, турботі, регулярному спілкуванні та сексуальній прихильності. Партнерські відносини динамічні та розвиваються в процесі проходження партнерами складних життєвих ситуацій. В психології розрізняють різні види партнерських стосунків – як зрілі, так і стосунки співзалежності. Згідно з А. Беком, складові зрілої любові включають: близькість, почуття тепла, турботу, вираз прив'язаності, співчуття, чутливість, розуміння, дружність та інтимність стосунків, дружельобність [10]. На відміну від зрілих, стосунки співзалежності партнерів характеризуються емоційною залежністю одного партнера від іншого, втратою власної індивідуальності та іншими ознаками, які унеможливають партнерам розвиток взаємин і кожного з них як особистості [1; 5].

Узагальнюючи сучасні дослідження, можна стверджувати, що ревнощі між партнерами охоплюють складний комплекс емоцій, думок і поведінки, які виникають в індивіда внаслідок сприймання загрози для стосунків з боку потенційної

третьої сторони (Guerrero, Spitzberg, & Yoshimura [17]; Pfeiffer & Wong [19]). У дослідженнях часто використовується компонентна модель ревнощів, яка відображає погляд на ревнощі як комплекс когнітивних, емоційних та поведінкових проявів (Guerrero & Andersen [16] (табл. 1).

Емпіричне дослідження ревнощів та їх психологічних чинників у дорослих показало наступні результати. Вираженість ревнощів за основними компонентами представлена у таблиці 2.

Як видно з Таблиці 2, серед усіх компонентів ревнощів найбільше виражений емоційний, що підтверджує дані інших досліджень, меншою мірою виражений когнітивний і найменше – поведінковий. При цьому в чоловіків більше виражені когнітивні прояви ревнощів (думки, підозри), а також поведінкові прояви, що можуть виявлятися у контролі поведінки партнерки, тоді як у жінок дещо вищий рівень мають емоційні переживання ревнощів. Водночас виявлені відмінності не досягають статистично значущого рівня (табл. 3).

Перевірка припущення про те, що індивідуально-психологічні особливості є фактором ревнощів і мають відмінності в чоловіків і жінок, здійснювалася на основі визначення провідних рис та акцентуацій характеру опитуваних (рис. 1).

Для математико-статистичного аналізу було використано непараметричні критерії, оскільки розподіл даних відрізнявся від нормального. Як показав пошук значущих відмінностей за Mann-Whitney Test, між чоловіками і жінками існує низка статистично значущих відмінностей (табл. 4).

Як видно з Таблиці 4, найбільші відмінності між чоловіками і жінками зафіксовано щодо вираженості тривожної, збудливої, демонстративної акцентуації характеру на рівні $p \leq ,01$, а рівня емотивності, циклотимії та екзальтованості на рівні $p \leq ,001$, які істотно вищі в жінок, в той час, як чоловіки мають значуще вищі показники демонстративності. Жінки також характеризуються більш вираженою дружелюбністю та нейротизмом; за іншими шкалами Великої п'ятірки відмінностей не зафіксовано.

Таблиця 1

Ревнощі як комплексний феномен
Структурні компоненти феномену ревнощів

когнітивний аспект	емоційний аспект	поведінковий аспект
- думки, фантазії - аналіз факту зради, пошук її причини, винного, прогнозування ситуації	- почуття - емоційні переживання (відчай, гнів, страх, ненависть і презирство до себе й партнера, любов і надія), емоційні стани	- боротьба за відносини або відмова від них (спроби утримати партнера, усунути суперника)

Таблиця 2

Вираженість ревнощів у дорослих за компонентами (Multidimensional Jealousy Scale, Pfeiffer & Wong, 1989), n=129

Компоненти ревнощів	Min	Max	Середнє	Станд. відхилення	Асиметрія		Ексцес	
	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Statistic	Std. Error	Statistic	Std. Error
Когнітивний	8	54	22,84	13,036	0,703	0,231	-0,575	0,459
Емоційний	25	54	40,98	6,946	-0,202	0,231	-0,662	0,459
Поведінковий	8	46	18,11	8,927	1,095	0,231	0,424	0,459

Таблиця 3

Рівні вираженості компонентів ревнощів у чоловіків та жінок (Multidimensional Jealousy Scale, n=129)

Компоненти ревнощів	Середні	
	чоловіки	жінки
Когнітивний	24,71	22,32
Емоційний	40,25	41,19
Поведінковий	19,17	17,81

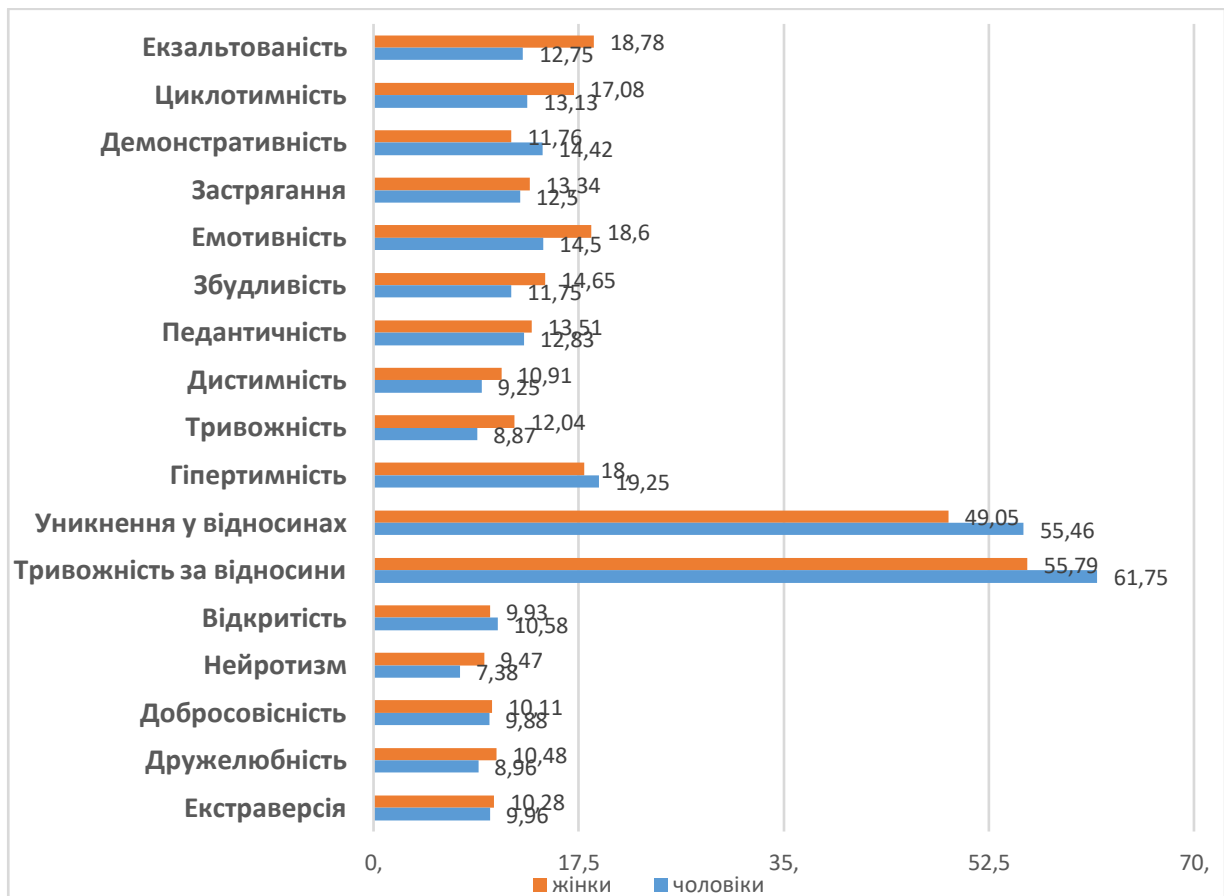

Рис. 1. Вираженість особистісних рис та акцентуацій характеру опитуваних, за даними опитувальників TIPI (Gosling, Rentfrow, & Swann) та Леонгарда-Шмішека (чоловіки $n=29$, жінки $n=100$)

Таблиця 4

Вираженість рис та акцентуацій характеру, за методиками TIPI (Gosling, Rentfrow, & Swann, адаптація: М.Кліманська, І. Галецька, 2019) та Леонгарда-Шмішека (чоловіки $n=29$, жінки $n=100$)

Шкали особистісних рис та акцентуацій характеру	Ранг		Значущість відмінностей
	Чоловіки	Жінки	
Екстраверсія	51,81	55,9	0,573
Дружелюбність	37,17	60,04	0,002**
Добросовісність	52,25	55,78	0,627
Нейротизм	37,96	59,81	0,003**
Відкритість	61,98	53,03	0,218
Гіпертимність	63,19	52,69	0,151
Тривожність	42,38	58,56	0,025*
Дистимність	49,54	56,54	0,332
Педантичність	50,27	56,34	0,402
Збудливість	42,25	58,6	0,022
Емотивність	31,04	61,76	0***
Застрягання	49,04	56,68	0,289
Демонстративність	72,33	50,11	0,002**
Циклотимність	34,98	60,65	0***
Екзальтованість	31,65	61,59	0***

Примітка. * $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,01$, *** $p \leq 0,001$.

Крім цього, при пошуку відмінностей враховувалися показники віку і тривалості спільних стосунків. За показником віку значущих відмінностей не виявлено. За тривалістю стосунків виокремлено групи респондентів, які мали: 1) стосунки тривалістю до 1 року – 35,8% респондентів, 2) стосунки тривалістю від 1 до 3-х років – 33% респондентів, 3) стосунки тривалістю від 1 до 7 років – 12,8% опитаних, 4) стосунки тривалістю більше 7-ми років – 18,4% опитаних.

Виокремлення саме таких періодів в подружніх партнерських стосунках базується на підходах до розуміння подружніх криз (Кучманіч [6] та ін.), серед яких більшість сімейних психологів і психотерапевтів виокремлюють такі найбільш критичні періоди для розвитку стосунків у парі:

період до 1–1,5 року спільного життя, коли подружжя вирішує завдання адаптації, створення кордонів і правил нової сім'ї, сімейної ідентичності;

період від 3-х до 7-ми років спільного життя, що пов'язано з усвідомленням нереалістичності певних очікувань і часто призводить до розлучень;

період в межах 17–25 років спільного життя, коли діти на порозі виходу із сім'ї або вийшли з неї, що ставить партнерів перед питанням пошуку сенсу подальшого спільного життя (ця група не була представлена у дослідженні).

За допомогою методик Індекс задоволеності пар (Couples Satisfaction Index, CSI), Шкала співзалежності (Б. Уайнхолд та Дж. Уайнхолд, адаптація О. Кочаряна, Є. Фролової та Н. Смактіної), «Досвід близьких відносин» (ECR-R) К. Бренена

та Р.К. Фралея було виявлено показники задоволеності пар стосунками, міру співзалежності, а також показники шкал «тривожність за відносини» та «уникнення відносин». Ці показники, а також показники різних компонентів ревнощів порівнювалися в групах, які відрізнялися тривалістю стосунків (табл. 5).

З Таблиці 5 видно, що тривалість стосунків є значущим чинником для когнітивного компоненту ревнощів: ці прояви ревнощів найвищі на першому році спільного життя, надалі вони знижуються, але після 7-ми років спільного життя знову дещо зростають. Щодо емоційного і поведінкового компонентів ревнощів тривалість стосунків не виступає істотним чинником. Показник задоволеності пар значуще пов'язаний з тривалістю стосунків; його динаміка є змінною: впродовж першого року спільного життя задоволеність стосунками невисока, надалі вона істотно зростає, потім знову знижується і надалі стабілізується на дещо вищому рівні. Показники тривожності за відносини і уникнення у відносинах пов'язані з тривалістю стосунків; ці показники мають схожу динаміку: на першому році спільного життя обидва показники мають високі значення, в період з 1-го по 3-й рік спільного життя вони досить різко знижуються, в період від 3-х до 7-ми років спільного життя пари обидва показники зростають, причому більше зростає тривожність, а після 7-ми років спільного життя тривожність за відносини в партнерів знижується, проте зростає уникнення у відносинах.

Таблиця 5

Відмінності щодо переживання ревнощів партнерами залежно від тривалості спільного життя, Kruskal-Wallis Test

Показники	Тривалість спільного життя, Mean Rank				Chi-Square	p
	до 1 року	від 1 до 3 років	від 3 до 7 років	більше 7 років		
N	46	43	17	23		
Когнітивний компонент ревнощів	66,03	49,97	42,61	51,23	8,115	0,044
Емоційний компонент ревнощів	57,35	54,53	59,79	47,93	1,55	0,671
Поведінковий компонент ревнощів	61,95	51,61	51,14	50,25	2,969	0,396
Задоволеність пар	40,78	69,67	49,29	60,33	16,727	0,001
Співзалежність	62,47	51,6	65,57	39,15	9,205	0,027
Тривожність за відносини	70,46	45,38	57,43	40,48	16,982	0,001
Уникнення у відносинах	68,59	45,32	51,71	48,23	11,661	0,009

Таблиця 6

Зв'язок компонентів ревнощів з тривалістю стосунків у парі

	Когнітивний компонент ревнощів	Емоційний компонент ревнощів	Поведінковий компонент ревнощів
Тривалість стосунків у парі, r	-,230*	-0,075	-0,151
p	0,016	0,439	0,117

Кореляційний аналіз підтвердив зв'язок вираженості когнітивного компоненту ревнощів з показником тривалості стосунків у парі (табл. 6). З таблиці видно, що існує слабка обернена кореляція когнітивного компоненту ревнощів та показника тривалості стосунків у парі; тобто чим довшими є стосунки, тим менш вираженими стають думки і підозри щодо зради партнера/партнерки або його/її зацікавленості іншою особою.

Для перевірки гіпотези про зв'язок індивідуально-психологічних особливостей та проявів ревнощів було здійснено кореляційний аналіз показників за критерієм Спірмена, результати якого наведено в таблиці 7.

Як видно з таблиці 7, більшість виявлених кореляцій є слабкими або середньо-слабкими. Проаналізуємо їх відповідно до компонентів ревнощів.

Таблиця 7

Кореляційний аналіз показників ревнощів та індивідуально-психологічних особливостей

Шкали		Когнітивний показник ревнощів	Емоційний показник ревнощів	Поведінковий показник ревнощів
Екстраверсія	r	0,015	0,05	-0,091
	p	0,876	0,606	0,348
Дружелюбність	r	-,338**	0,072	-,414**
	p	0	0,455	0
Добросовісність	r	-0,097	,278**	-,254**
	p	0,316	0,003	0,008
Нейротизм	r	0,167	0,143	0,129
	p	0,082	0,139	0,183
Відкритість	r	-,299**	-0,115	-,273**
	p	0,002	0,234	0,004
Гіпертимність	r	-0,177	-0,103	-,272**
	p	0,066	0,287	0,004
Тривожність	r	0,133	0,017	,248**
	p	0,169	0,861	0,009
Дистимність	r	0,18	0,149	0,128
	p	0,061	0,123	0,184
Педантичність	r	0,163	,260**	-0,069
	p	0,091	0,006	0,479
Збудливість	r	0,061	0,102	0,047
	p	0,527	0,29	0,628
Емотивність	r	-0,167	0,176	-,206*
	p	0,083	0,067	0,032
Застрагання	r	0,142	0,147	-0,007
	p	0,14	0,126	0,941
Демонстративність	r	0,012	-0,032	-0,14
	p	0,898	0,745	0,145
Циклотимність	r	0,035	0,135	0,067
	p	0,715	0,161	0,492
Екзальтованість	r	0,071	,232*	0,01
	p	0,464	0,015	0,921

Примітка. * $p \leq 0,05$, ** $p \leq 0,01$, *** $p \leq 0,001$.

Когнітивний компонент: виявлено лише дві значущі обернені кореляції особистісних рис дружелюбності ($-.338, p \leq .01$) та відкритості ($-.299, p \leq .01$) з когнітивними проявами ревнощів. Це означає, що чим вищі показники дружелюбності і відкритості має особистість, тим менш характерні для неї підозри, фантазії, думки щодо зради партнера/партнерки або зацікавленості іншою особою.

Емоційний компонент: виявлено слабкі позитивні кореляції з добросовісністю як особистісною рисою ($.278, p \leq .01$), педантичністю ($.260, p \leq .01$) та екзальтованістю як акцентуаціями характеру ($.232, p \leq .05$), тобто особи, які характеризуються цими особливостями, частіше переживають ревнощі.

Поведінкові прояви ревнощів найбільш виразні і мають більше зв'язків з рисами особистості та акцентуаціями характеру. Це такі зв'язки: обернені – з дружелюбністю ($-.414, p \leq .01$), відкритістю ($-.273, p \leq .01$), гіпертимністю ($-.272, p \leq .01$), емотивністю ($-.206, p \leq .05$). Тобто особи з такими характеристиками в цілому рідше демонструють підозріливість і контролюючи поведінку щодо свого партнера/партнерки. Крім того, зафіксовано позитивну кореляцію з тривожністю ($p \leq .01$), тож якраз тривожні особи будуть частіше вдаються до такої поведінки.

Таким чином, підтверджено зв'язок певних рис особистості та акцентуацій характеру з різними проявами ревнощів, що в цілому узгоджується з прогнозованою поведінкою індивідів з такими рисами. Найбільше зв'язків отримано за поведінковим компонентом ревнощів, дещо менше з емоційним, тож саме в цих сферах прояви ревнощів більш виразно корелюють з певними індивідуально-психологічними особливостями. Щодо когнітивної сфери таких зв'язків зафіксовано менше, відтак можна стверджувати, що думки, підозри, фантазії щодо ймовірної зради партнера чи зацікавленості іншою особою не є специфічною ознакою певних рис та акцентуацій, як цього можна було очікувати.

Порівняння отриманих результатів з даними інших дослідників свідчить як про спільні, так і відмінні тенденції. Так, у дослідженні М. Камініна виявлено значущі зв'язки показників ревнощів з проявами невротизації особистості, показниками депресивності, дратівливості та реактивної агресії, що свідчить про нестійкий емоційний стан особистості, схильність до афективного реагування. Ревнощі позитивно корелювали з емоційною лабільністю; поведінковий компонент – з нерішучістю, відкладанням прийняття рішень. Також виявлено значущі зв'язки показників ревнощів з широким

колом особистісних властивостей, зокрема позитивні зв'язки з фактором L за Кеттелом (підозрілість, тиранія і зайва зарозумілість); негативні – з фактором C (емоційна нестійкість, тривожність), фактором M (практичність, прозаїчність і зайва уважність до дрібниць), з почуттям провини, тривожністю. Автор доходить висновку, що в структуру ревнощів входять страх втрати, сором і знижена самооцінка, а також гнів, який служить захисним механізмом [2]. Більшість із вказаних тенденцій кореспондуються з результатами нашого дослідження, водночас виявлені нами особливості уточнюють специфіку зв'язків і проявів різних компонентів ревнощів.

Дані іншого дослідження, що стосувалося особистісної тривожності як чинника переживання ревнощів партнерами у молодій сім'ї [4], підтвердили вищий рівень переживання ревнощів жінками. Зафіксовано значущі позитивні зв'язки між ревнощами та широким спектром показників емоційного неблагополуччя шлюбних партнерів – фізіологічними ознаками тривоги, соціальної та особистісної тривожності. Ревнощі корелювали зі шкалами астєнії та страхів, що входять до структури особистісної тривожності. Підтверджено наявність прямого зв'язку між рівнем особистісної й ситуативної тривожності респондентів та рівнем їх переживання у шлюбних стосунках.

Результати нашого дослідження показали значні гендерні відмінності щодо показників емоційної та поведінкової складової ревнощів, вищі показники яких відзначаються в жінок, що узгоджується з даними попередніх досліджень. Одне з пояснень гендерних відмінностей базується на положеннях еволюційної теорії, згідно з яким чоловіки відчують більше страждань у зв'язку з сексуальною невірністю, а жінки – у зв'язку з емоційною невірністю партнера (Buunk, Angleitner, Oubaid, & Buss, 1996 [13]).

Висновки. Ревнощі між партнерами розглядаються як складний комплекс емоцій, думок і поведінки, які виникають внаслідок сприймання загрози для стосунків з боку третьої сторони. Емпіричне дослідження на основі компонентної моделі ревнощів як комплексу когнітивних, емоційних та поведінкових проявів, показало, що в чоловіків більше виражені когнітивні та поведінкові прояви, тоді як у жінок вищий рівень мають емоційні переживання ревнощів. Виявлено гендерні відмінності та щодо певних індивідуально-психологічних рис, зокрема, вираженості тривожної, збудливої, демонстративної акцентуації характеру ($p \leq .01$), а також емотивності, циклотимії та екзальтованості ($p \leq .001$); всі ці показники істотно вищі в жінок, окрім демонстративності,

яка вище в чоловіків. Жінки також характеризуються більш вираженою дружелюбністю та нейротизмом. Підтверджено зв'язок певних рис особистості та акцентуацій характеру з проявами ревнощів. Когнітивний компонент обернено корелює з дружелюбністю та відкритістю ($p \leq .01$). Емоційний компонент має слабкі позитивні кореляції з добросовісністю, педантичністю ($p \leq .01$) та екзальтованістю як акцентуаціями характеру ($p \leq .05$). Поведінкові прояви ревнощів найбільш виразні і мають більше зв'язків

з рисами особистості та акцентуаціями характеру; це обернені зв'язки з дружелюбністю, відкритістю, гіпертимністю ($p \leq .01$), емотивністю ($p \leq .05$), та прямий зв'язок з тривожністю ($p \leq .01$).

Результати дослідження дають можливість врахування виокремлених тенденцій в процесі психологічного консультування і психотерапії. Перспективами дослідження є адаптація діагностичного інструментарію та створення психоко-рекційних програм для роботи з парами.

Список літератури:

1. Жидко М.Є. Особливості побудови і проведення програми психокорекції відношень подружньої залежності у чоловіків. *Вісник ХНПУ ім. Г.С. Сковороди. Психологія*. Харків: ХНПУ, 2005. Вип. 15. Част. 1. С. 75–87.
2. Каминін М.І. Теоретичний аналіз феномену ревнощів з позицій сучасної психології. С. 141–149. URL: <https://surl.li/oydvkc> (дата звернення: 10.03.2025).
3. Кліманська, М.Б., & Галецька, І.І. Українська адаптація короткого п'ятифакторного опитувальника особистості TIPI (TIPI-UKR). *Психологічний часопис*. 2019. № 5(9). С. 57–74. URL: <https://doi.org/10.31108/1.2019.5.9> (дата звернення: 10.03.2025) (дата звернення: 10.03.2025).
4. Комар Т. В., Петяк Е. В. Методи психологічної діагностики прояву почуття ревнощів у шлюбних партнерів. *Актуальні проблеми психології*. Том 9, вип. 13. С. 293–302. URL: <http://appspsychology.org.ua/data/jrn/v9/i13/31.pdf> (дата звернення: 10.03.2025).
5. Кочарян О.С. Розробка та психометрична оцінка опитувальника діагностики стилю міжособистісних стосунків / О. С. Кочарян, Є. В. Фролова, І. О. Бару. *Психологічне консультування і психотерапія*. 2014. № 1. С. 209–221.
6. Кучманич, І.М. Почуття ревнощів як об'єкт психологічного аналізу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*, 2024. №2. С. 63–66. URL: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2024.2.12> (дата звернення: 10.03.2025) (дата звернення: 10.03.2025).
7. Макаров В. І. Психологічні аспекти ревнощів. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2020. № 5 (336). С. 196–205. DOI: 10.12958/2227-2844-2020-5(336)-196-205.
8. Матласевич О., Ткаченко Д. Особливості комунікаційних реакцій у ситуації переживання ревнощів особами юнацького та зрілого віку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Психологія»*. № 14. 2022. С. 24–29. DOI: 10.25264/2415-7384-2022-14-24-29.
9. Петяк О.В. Особистісна тривожність як індивідуально-психологічний чинник ревнощів у шлюбних стосунках студентів. *Теорія і практика сучасної психології*. 2020, № 2. С. 140–145. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/2_2020/27.pdf (дата звернення: 10.03.2025).
10. Федоренко Р.П. Психологічний аналіз подружніх взаємин на різних стадіях функціонування сім'ї: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 332 с. URL: <https://surl.li/lqjzxs> (дата звернення: 10.03.2025).
11. Дорош С., Червоненко В. Чому в Україні кількість розлучень наздоганяє одруження. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c15zx1d4v2ko> (дата звернення: 10.03.2025).
12. Яцина О. Ф. Трансформації практик шлюбно-сімейного партнерства та батьківства : постмодерні реалії : монографія. Ужгород : Карпати, 2018. 280 с.
13. Buunk, B. P., Angleitner, A., Oubaid, V., & Buss, D. M. Sex differences in jealousy in evolutionary and cultural perspective: Tests from the Netherlands, Germany, and the United States. *Psychological Science*, 1996. Vol. 7(6), 359–363. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1996.tb00389.x> (дата звернення: 10.03.2025).
14. Buss, D. M., Larsen, R. J., Westen, D., & Semmelroth, J. Sex Differences in Jealousy: Evolution, Physiology, and Psychology. *Psychological Science*. 1992. Vol. 3(4), 251–256. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.1992.tb00038.x> (дата звернення: 10.03.2025).
15. Fraley R. C. An item response theory analysis of self-report measures of adult attachment / R.C.Fraley, K.G. Waller, K.A. Brennan. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2000. Vol. 78. P. 350–365.
16. Guerrero, L. K., & Andersen, P. A. The dark side of jealousy and envy: Desire, delusion, desperation, and destructive communication / B. H. Spitzberg & W. R. Cupach (Eds.), *The dark side of close relationships*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers. 1998. P. 33–70.
17. Guerrero, L. K., Spitzberg, B. H., & Yoshimura, S. M. Sexual and Emotional Jealousy. In J. H. Harvey, A. Wenzel, & S. Sprecher (Eds.), *The handbook of sexuality in close relationships*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers. 2004. P. 311–345.

18. Leonhard K. Akzentuierte Persönlichkeiten. VEB Verlag Volk und Gesundheit. Berlin, 1976, 328 s.
19. Pfeiffer, S. M., & Wong, P. T. Multidimensional jealousy. *Journal of Social and Personal Relationships*, 1989. 6(2), 181–196. URL: <https://doi.org/10.1177/026540758900600203> (дата звернення: 10.03.2025).
20. White, G.L. Some correlates of romantic jealousy. *Journal of Personality*. 1981. 49: 129–145. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1981.tb00733.x> (дата звернення: 10.03.2025).
21. Yablonska, T, Artyukh, O, Gorbaniuk, J. Family values of contemporary Ukrainian youth in across-cultural context. *Roczniki Teologiczne*. 2020. 67:159–4. URL: <https://doi.org/10.18290/rt206710-11> (дата звернення: 10.03.2025).

Yablonska T.M., Okhnych U.A. PSYCHOLOGICAL PREDICTORS OF JEALOUSY IN PARTNERSHIP RELATIONS

The relevance of the study of jealousy in partnerships is due to the high importance of these relationships and the current negative trends in family development that have arisen as a result of the war. The study is based on the component model of jealousy, which reflects the view of jealousy as a complex of cognitive, emotional and behavioral manifestations. The purpose of the study was to reveal the psychological predictors of jealousy in partnerships. Research methods: Multidimensional Jealousy Scale (Pfeiffer & Wong, 1989); Codependency Scale (B. Winehold & J. Winehold, adapted by O. Kocharyan, E. Frolova, & N. Smakhtina, 2006); Couples Satisfaction Index (CSI); TIPI Brief Five-Factor Personality Inventory (Gosling, Rentfrow, & Swann, adapted by M. Klimanska, I. Galetska, 2019); Leonhard-Schmieszek Character Accentuation Inventory; “Experience of Close Relationships” by K. Brennan and R.K. Fraley, the author’s questionnaire. For data processing, the method of descriptive statistics, frequency and correlation analysis, criterion χ^2 , Mann-Whitney Test, Kruskal-Wallis Test were used. It has been empirically found that men have more pronounced cognitive and behavioral manifestations of jealousy, while women have more pronounced emotional experiences. The study identifies gender differences in certain individual psychological traits that serve as predictors of jealousy (friendliness, neuroticism, anxiety, demonstrativeness, excitability, emotionality, cyclothymia, and exaltation). The relationship of certain personality traits and character accents with manifestations of jealousy is confirmed, in particular, the cognitive component with friendliness and openness (inverse relationship); the emotional component with conscientiousness, scrupulousness, and exaltation as character accents; behavioral manifestations of jealousy with friendliness, openness, hyperthymia, emotionality (inverse relationships) and a direct relationship with anxiety. The article shows the dynamics of manifestation of various aspects of jealousy depending on the length of time the partners have been living together.

Key words: marital relations, partner relations, jealousy, psychological predictors, components of jealousy.